

Několik metodických poznámek ke stanovení chlorofylu-a pomocí ČSN ISO 10260

Tereza Pouzarová, Petr Pumann

Státní zdravotní ústav

Vodárenská biologie 2011

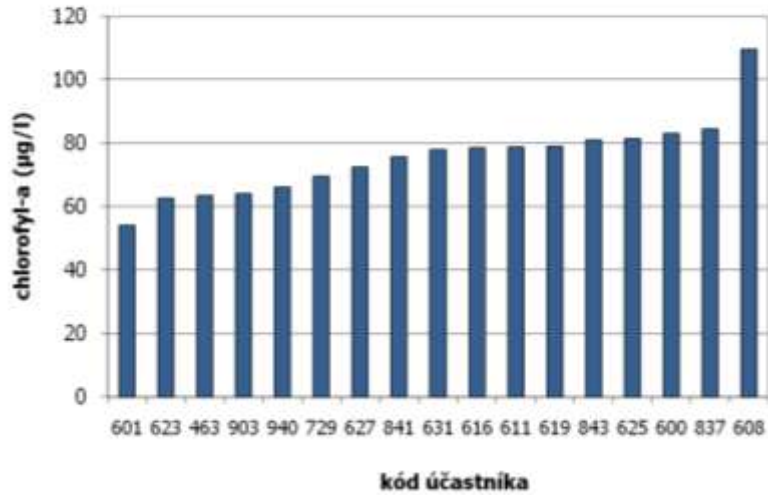
2.-3.2.2011, Praha

Chlorofyl-a

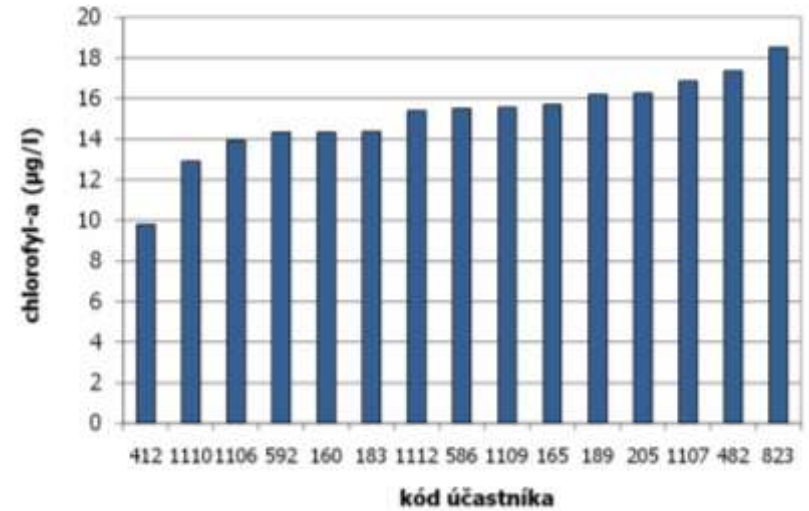
- ve vodním prostředí přítomen v řasách, sinicích, ale i v makrofytech
- údaj o jeho koncentraci se využívá jako míra pro množství přítomného fytoplanktonu
- různé metody stanovení
  - spektrofotometricky po extrakci (různými činidly - etanol, aceton, metanol)
  - spektrofotometricky in vivo (návrh nové EN normy)
  - in-situ fluorescenční sondy
  - HPLC
- v provozní praxi především ČSN ISO 10260 – Jakost vod – Měření biochemických ukazatelů –
Spektrofotometrické stanovení koncentrace chlorofylu-a
  - rutinně v několika desítkách laboratoří (podniky povodí, zdravotní ústavy, některé vodárny a jiné provozní laboratoře)

Výsledky MPZ 2007 - 2009

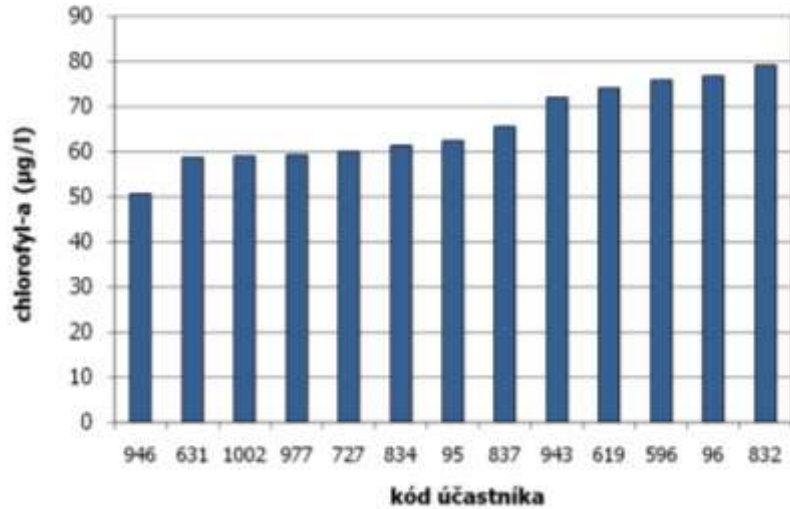
2007

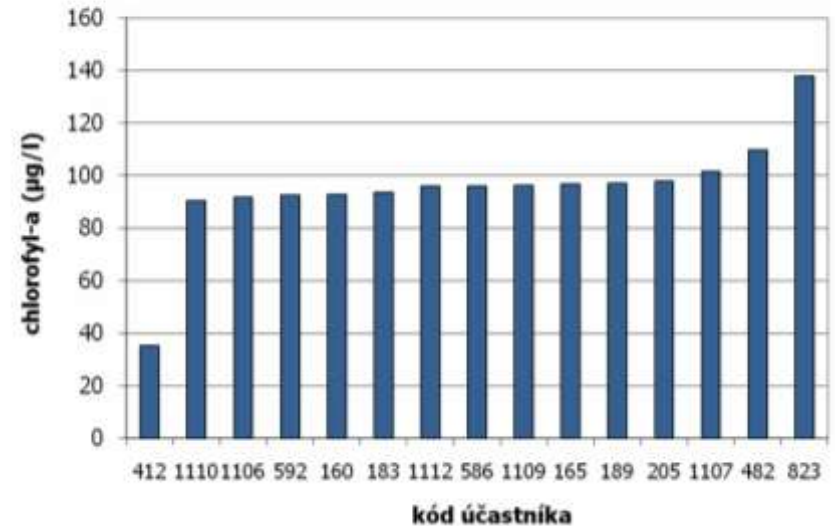
2009 - nižší

2008

2009 - vyšší

Postup

- filtrace (obvykle 0,1 - 2 litry vzorku)
  - skleněná vlákna, záchyt nad 1 μ m
- extrakce v 90% etanolu
  - filtr roztřepat
  - vodní lázeň při 75°C po dobu 5 min (varianta B)
- vyčištění extraktu
  - centrifugace nebo filtrace
- měření při 665 a 750 nm
- měření při 665 a 750 nm po okyselení HCl (korekce na feopigmenty)
- výpočet (výsledky v μ g/l) dle známých vlastností chlorofylu-a

Vhodnou volbou objemu vzorku, etanolu a optické dráhy kyvety lze měřit chl-a v různých koncentračních úrovních

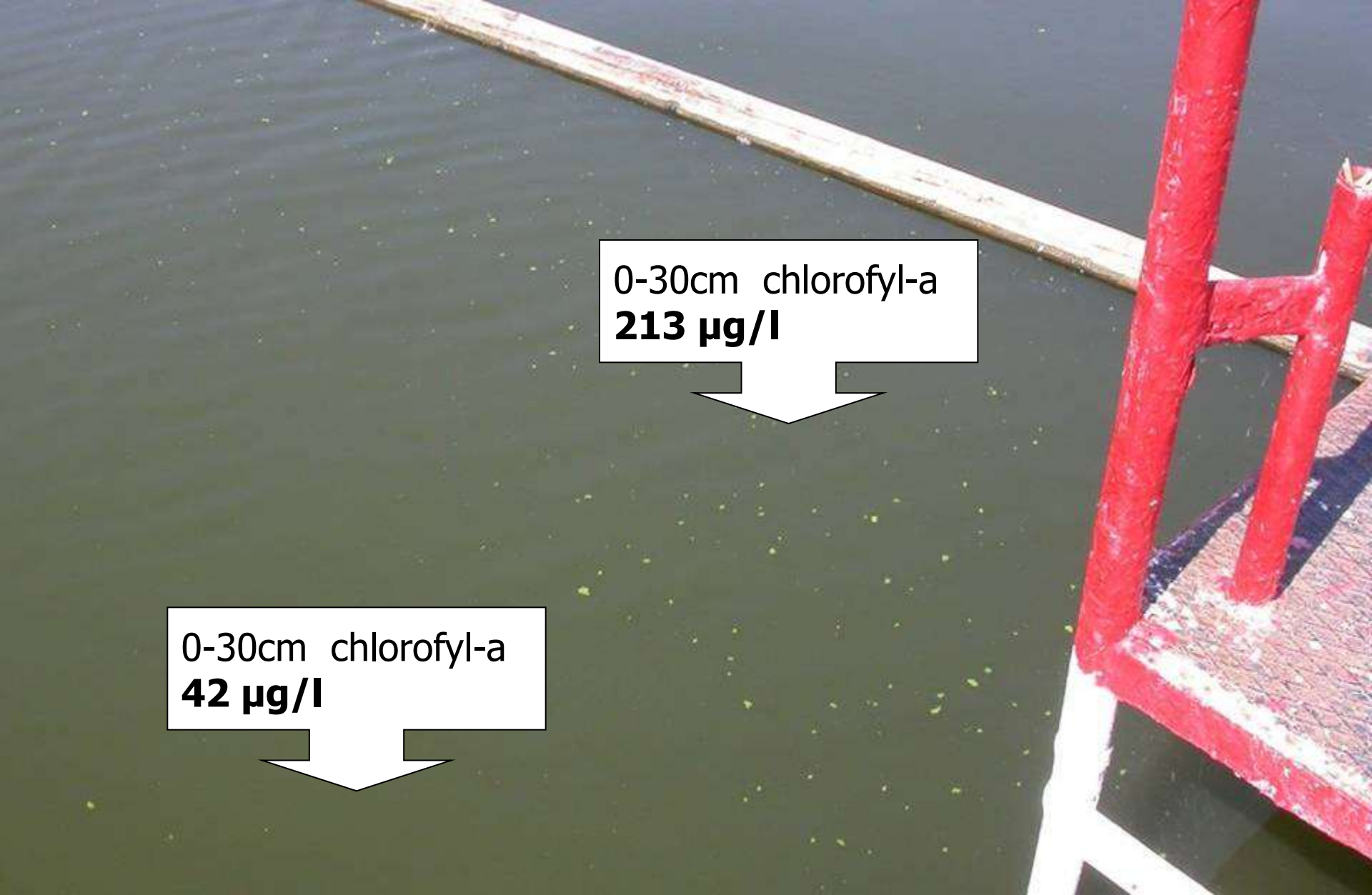

Snad aspoň trochu zajímavá odbočka

Odběr – problém heterogenity

- stanovení chlorofylu-a podle ČSN ISO 10260 se snáze vypořádá (ve srovnání s mikroskopickou kvantifikací) s velkými organismy typu koloniálních sinic, ALE...

0-30cm chlorofyl-a
213 $\mu\text{g/l}$

0-30cm chlorofyl-a
42 $\mu\text{g/l}$

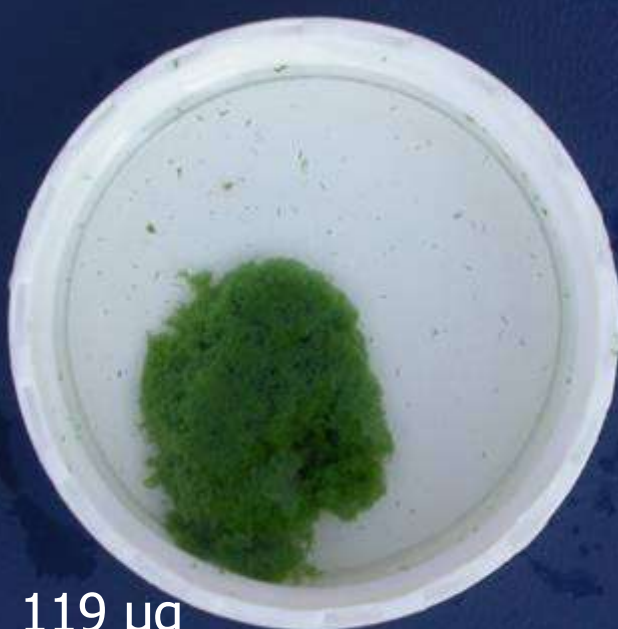
Vodní květ *Microcystis ichthyoblabe* v srpnu 2008 na Hostivaři. Čísla ukazují rozdíly v koncentraci chlorofylu-a standardně odebraného z profilu 0-30 cm.

Jak může ovlivnit náhodný záchyt 1 kolonie výsledek?

- měření chlorofylu-a v koloniích sinic na dvou pražských koupalištích ve volné přírodě (Hostivař a Šeberák 2008 - 2010)
- v roce 2010 rozšířeno i na další organismy

176 μg

119 μg

10 μg

39 μg

179 μg

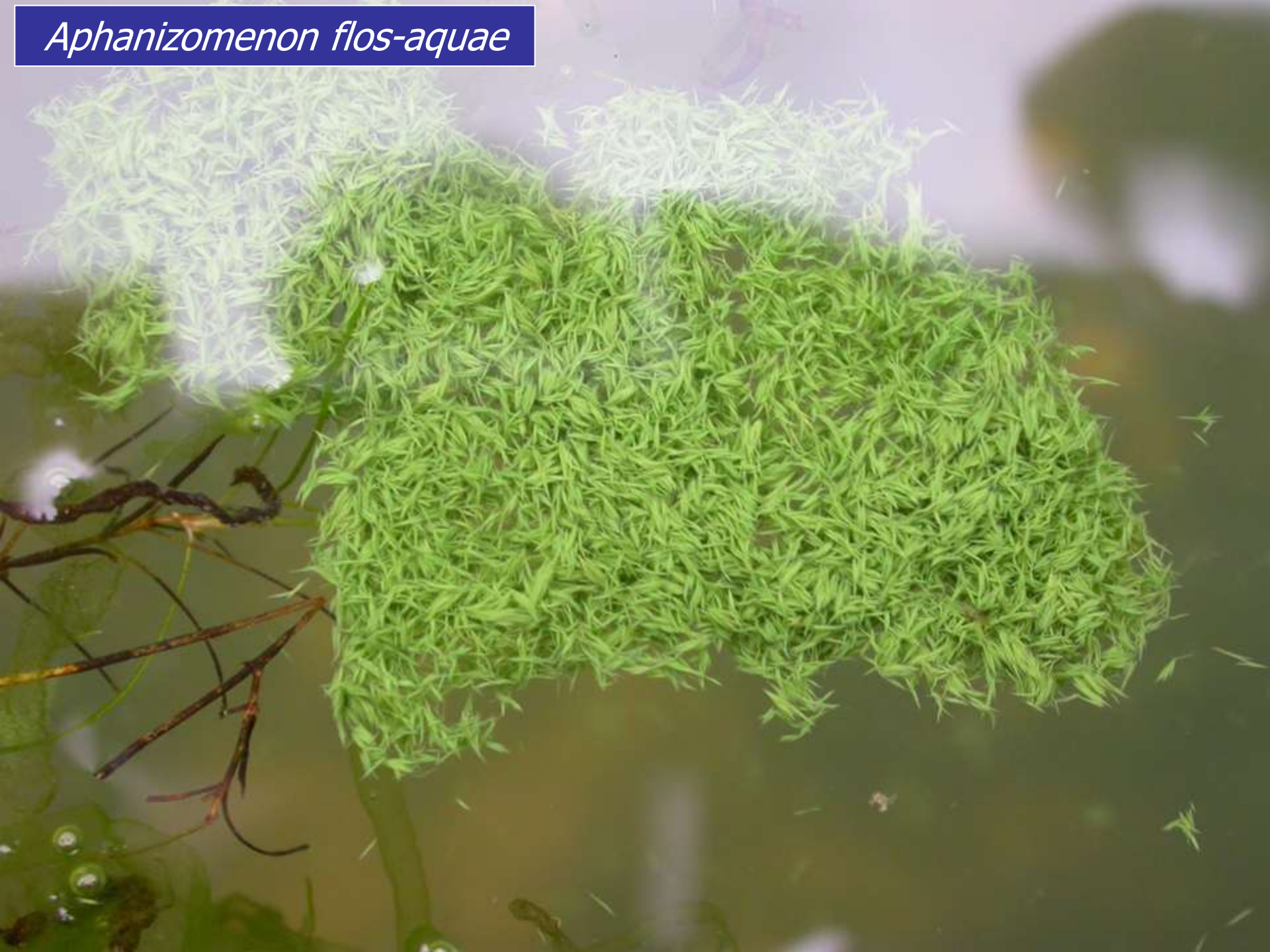

47 μg

Kolonie *Microcystis aeruginosa* odebrané 7.10.2009 na Šeberáku. Čísla u kolonií znamenají koncentraci chlorofylu-a. Průměr bílého víčka je 4 cm.

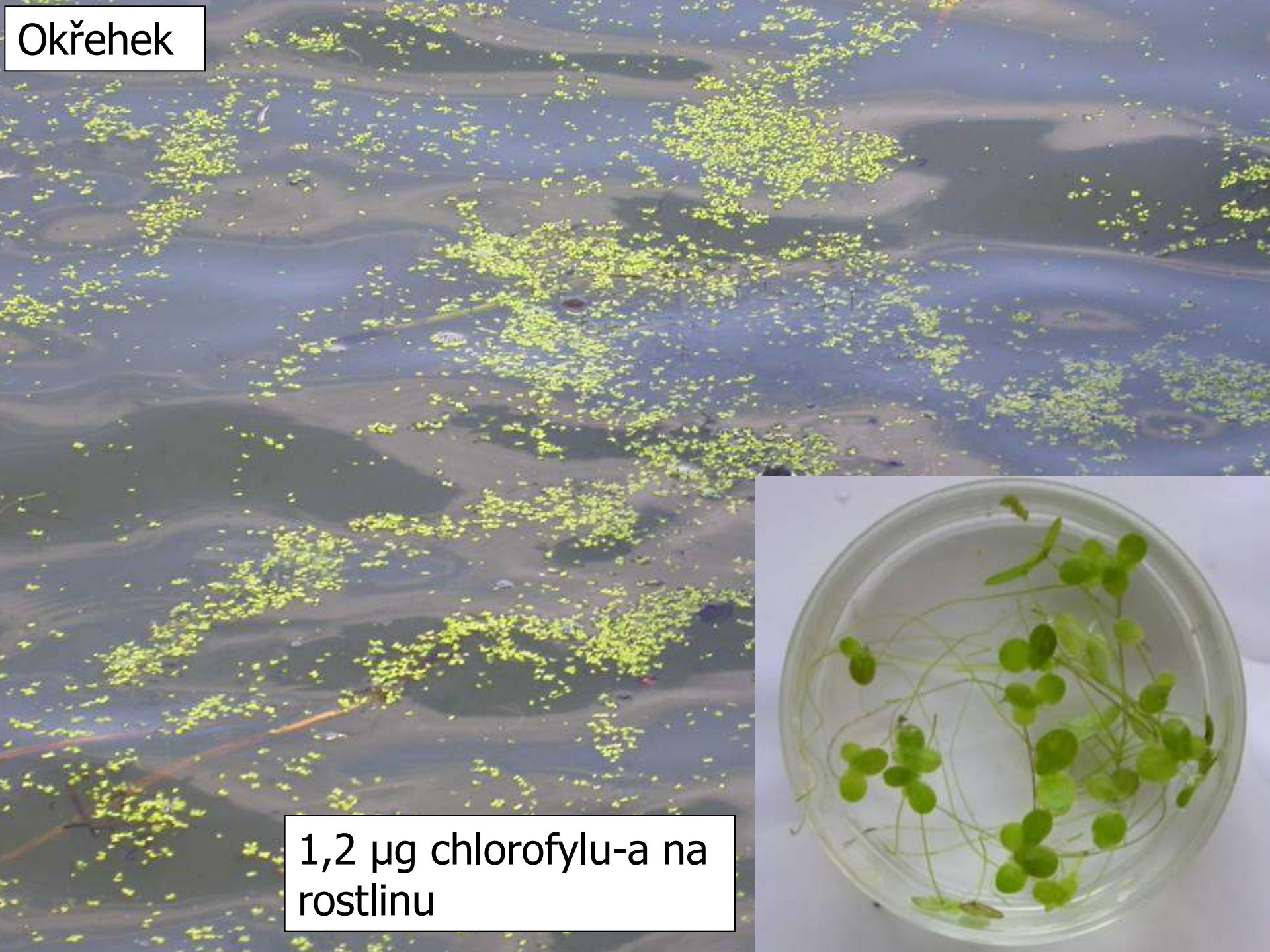
Aphanizomenon flos-aquae

Aphanizomenon flos-aquae (Šeberák 24.8.2010) - 350 μg chl-a v kolonii -
koncentrace v nádrži byla 5 $\mu\text{g}/\text{l}$.

Okřehek

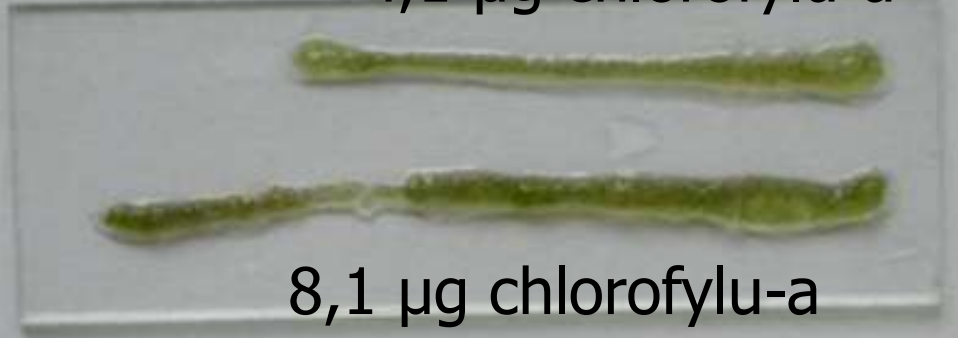

1,2 μg chlorofylu-a na
roślinu

Hydrodictyon

4,1 μg chlorofylu-a

8,1 μg chlorofylu-a

lokalita	problémový organismus	1 kolonie, rostlina, fragment	voda	2 l vzorkovnice s 1 částicí
Hostivař, 2008	<i>Microcystis ichthyoblabe</i>	až 38µg	150 µg/l	169 µg/l
Šeberák, 2008	<i>Microcystis ichthyoblabe</i>	až 350 µg v kolonii	221 µg/l	396 µg/l
Šeberák, 2009	<i>Microcystis aeruginosa</i>	až 200 µg v kolonii	158 µg/l	258 µg/l
Šeberák, 2010	<i>Aphanizomenon flos- aquae</i>	až 350 µg v kolonii	5 µg/l	180 µg/l
Šeberák, 2010	okřehek	průměrně 1,2 µg	23 µg/l	23,6 µg/l
Šeberák, 2010	fragmenty řas <i>Hydrodictyon</i>	8,1µg na 6,3 cm dlouhý fragment	7,7 µg/l	11,8 µg/l

MPZ 2010 - dotazník

Otázky

- Setkali jste se někdy při stanovení chlorofylu-a s tím, že ve vzorku plavaly kusy vláknitých zelených řas nebo vodních makrofyt (např. okřehku)?
- Jak byste takový vzorek zpracovali (nevšíkali bychom si toho; zmíněné organismy bychom ze vzorku před zpracováním odstranili; stanovení bychom provedli s nimi, ale poznamenali bychom to do protokolu; a jiné)?

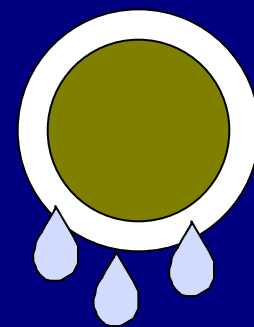
Odpovědi (použitelných 7)

- 5x nesetkali, 2x setkali
- 2x odstranili, 2x nechali, 2x zpracovali s i bez a 1x by se rozhodli podle toho, kolik by tam těch organismů bylo

A teď už opravdu do laboratoře...

Voda ve filtrech

- norma uvádí, že se filtr vysuší sáním, ale to si každý může představovat jinak

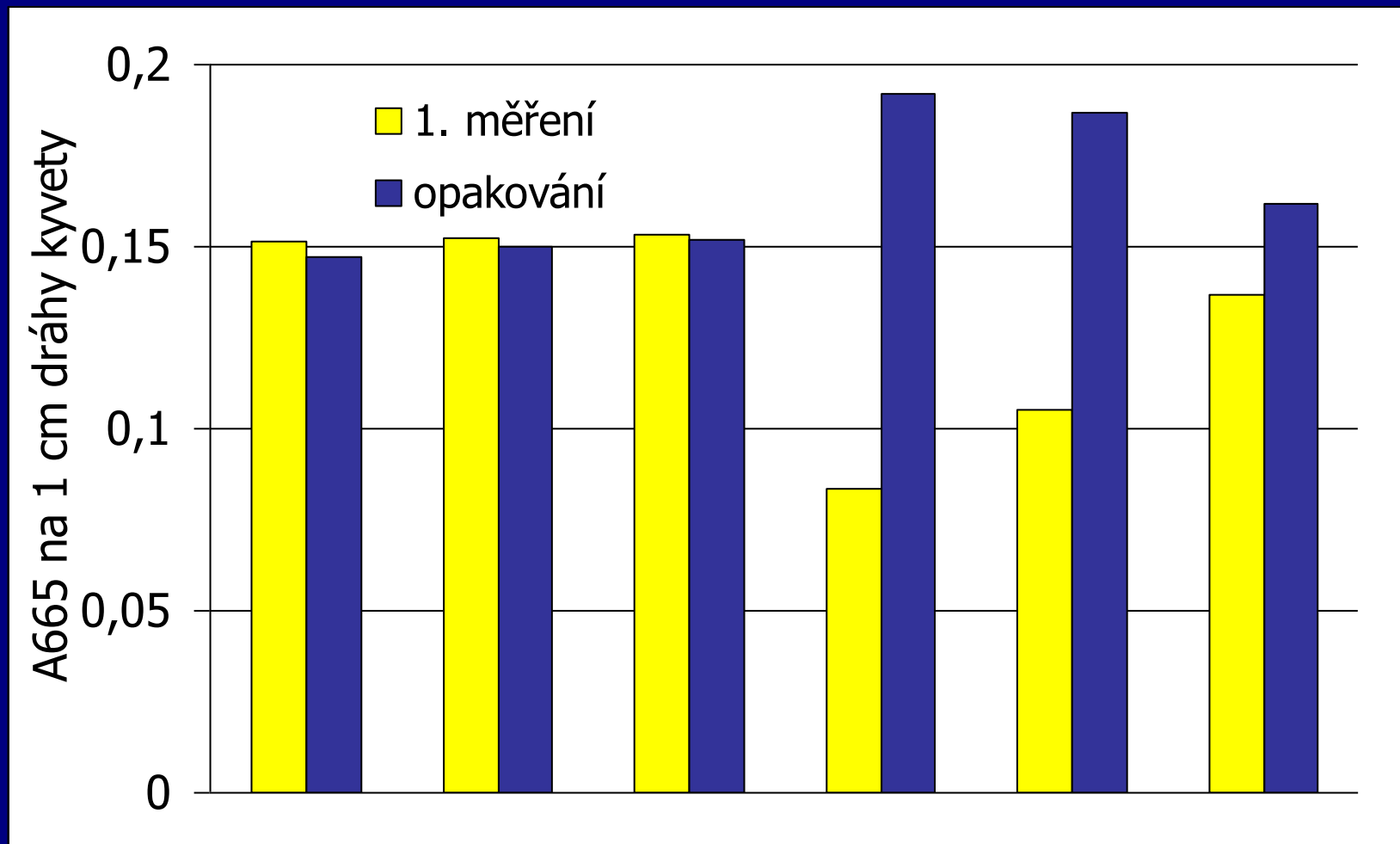
typ filtru		WHATMAN GF/B průměr 47mm	WHATMAN GF/C průměr 47mm
hmotnost vody ve filtru		1,33 g	0,56 g
procento zbytkové vody na celkovém objemu extraktu	při 10 ml extraktu	11,8 %	5,3 %
	při 20 ml extraktu	6,2 %	2,7 %
	při 25 ml extraktu	5,1 %	2,2 %

- zbytková voda ve filtru znamená podhodnocení výsledku (netýká se extrakční varianty A)
- podhodnocují všichni (vždy nějaká voda zůstane)
- nižší koncentrace etanolu v extr. činidle než 90%

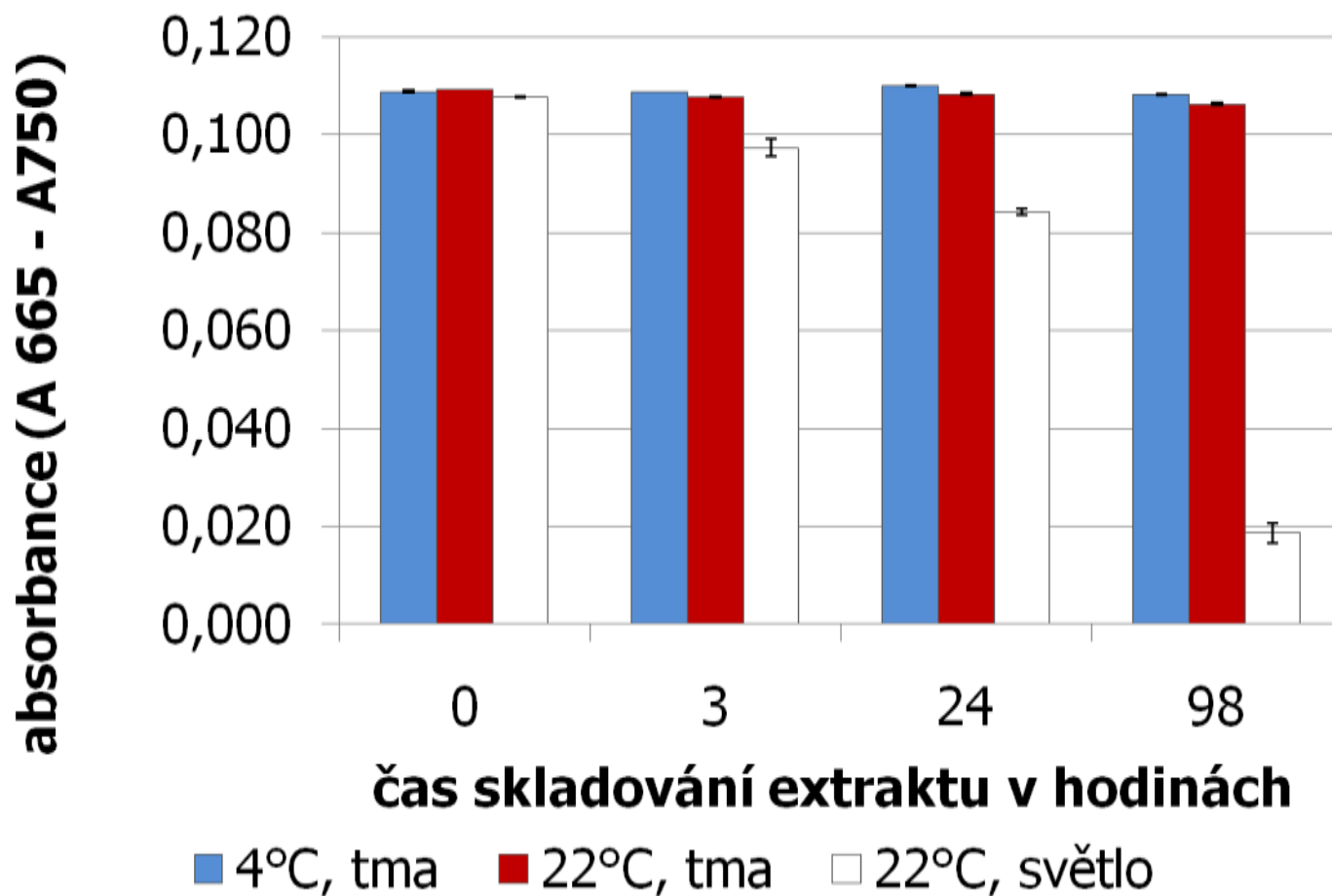

Nedokonalá extrakce

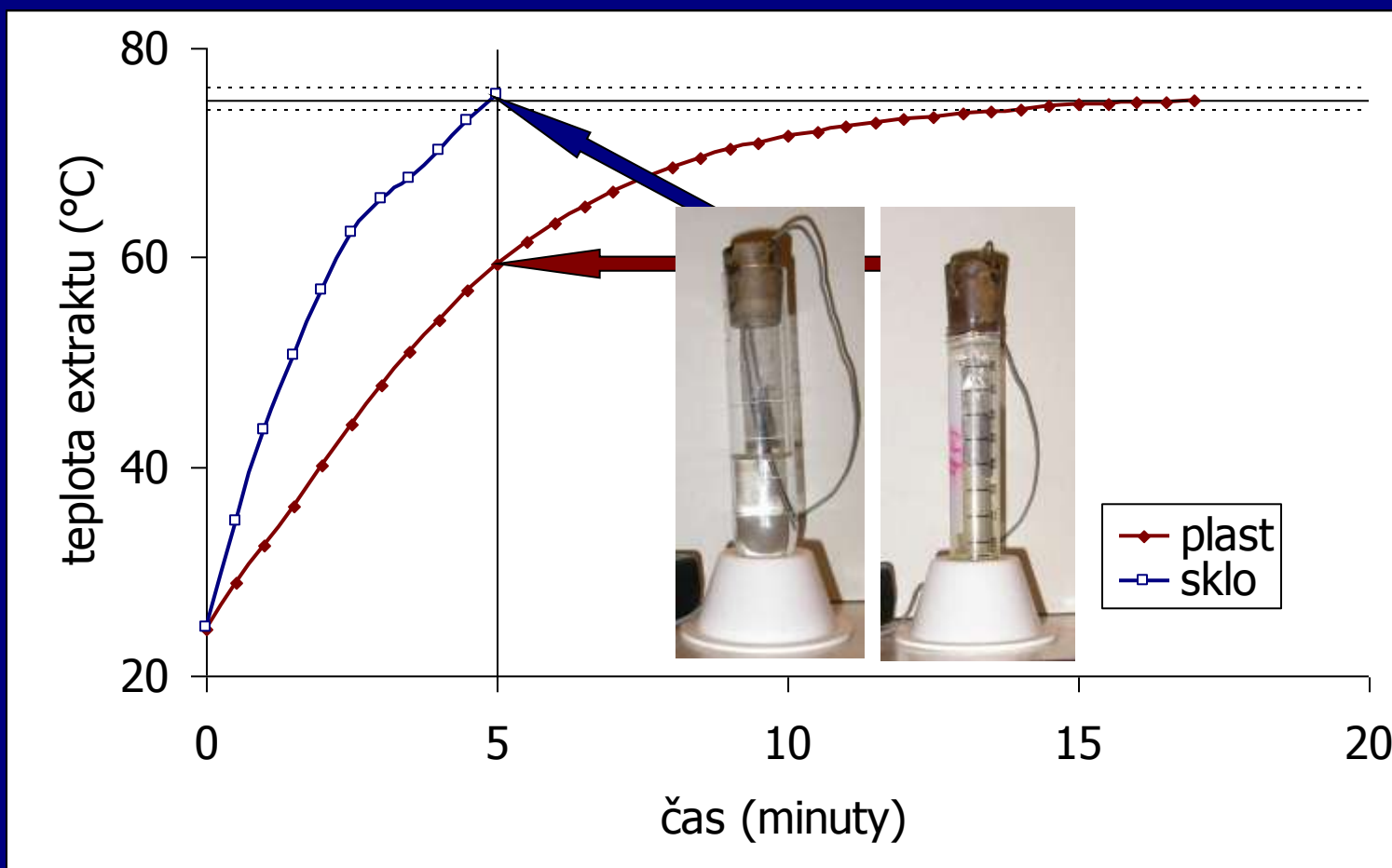
(nezamýšlený experiment při zácvičku nové pracovnice)

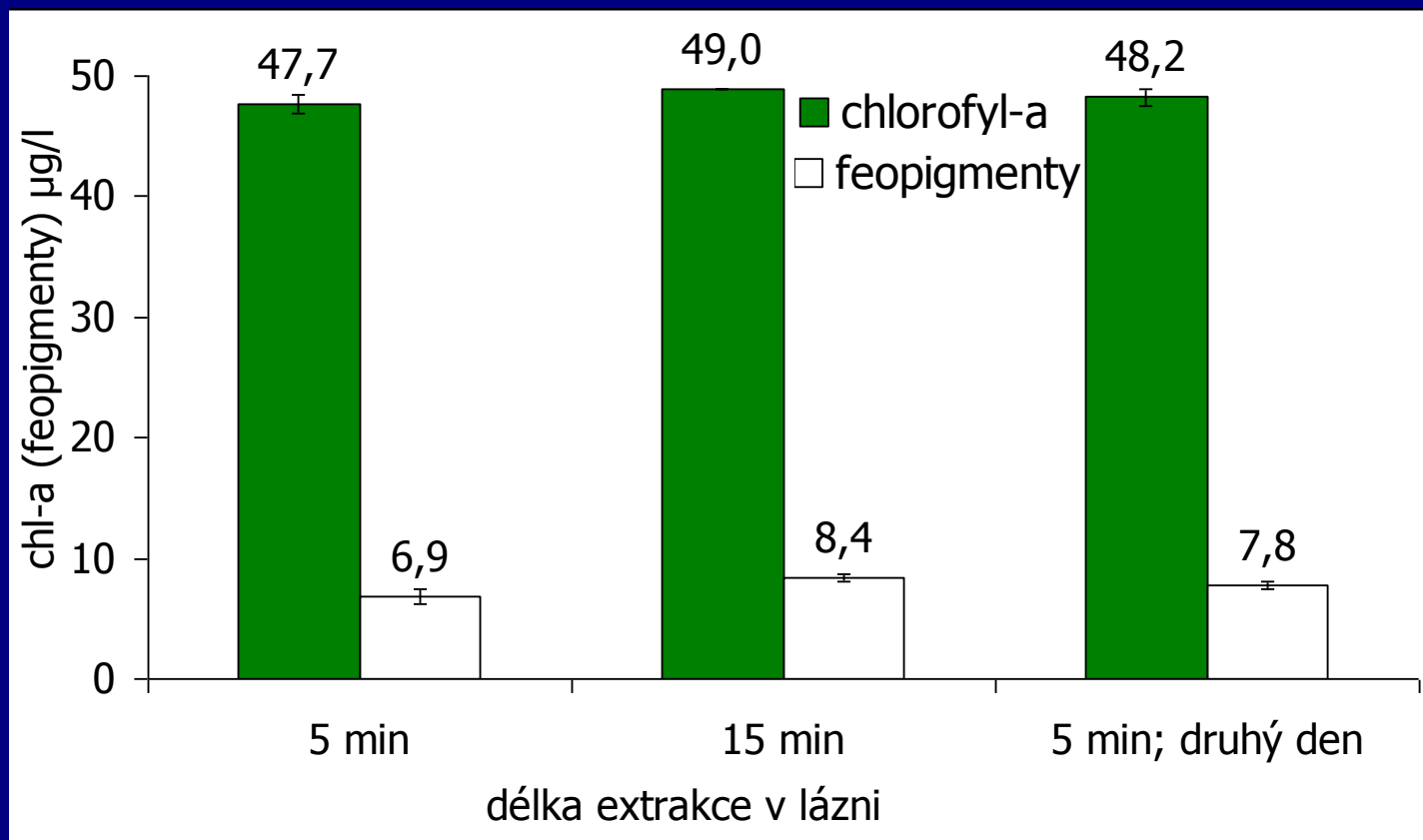
Skladování extraktu

Extrakce – vliv extrakční nádoby

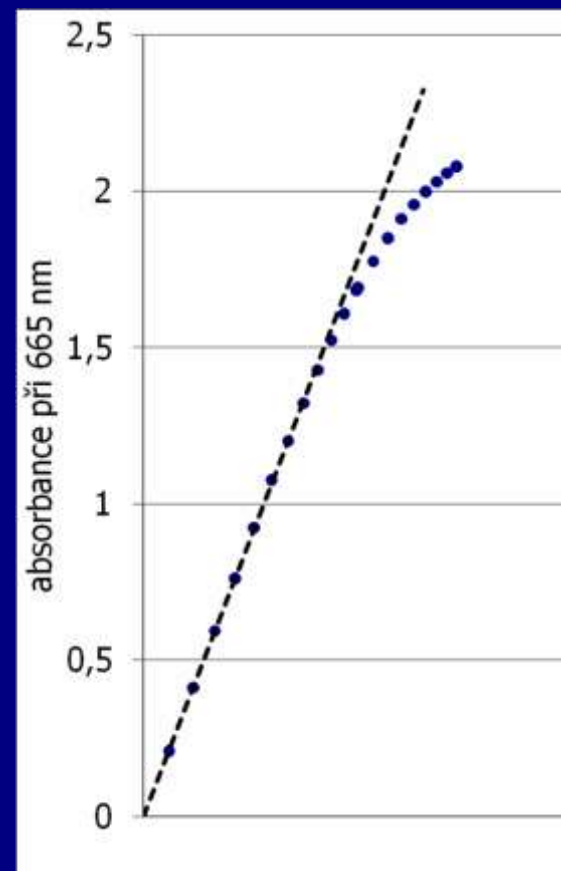
Doba extrakce v plastových „falkonkách“ (příklad zelené řasy)

Budou se stejně chovat i jiné organismy (např. velké kolonie sinic)?

Měření na spektrofotometru

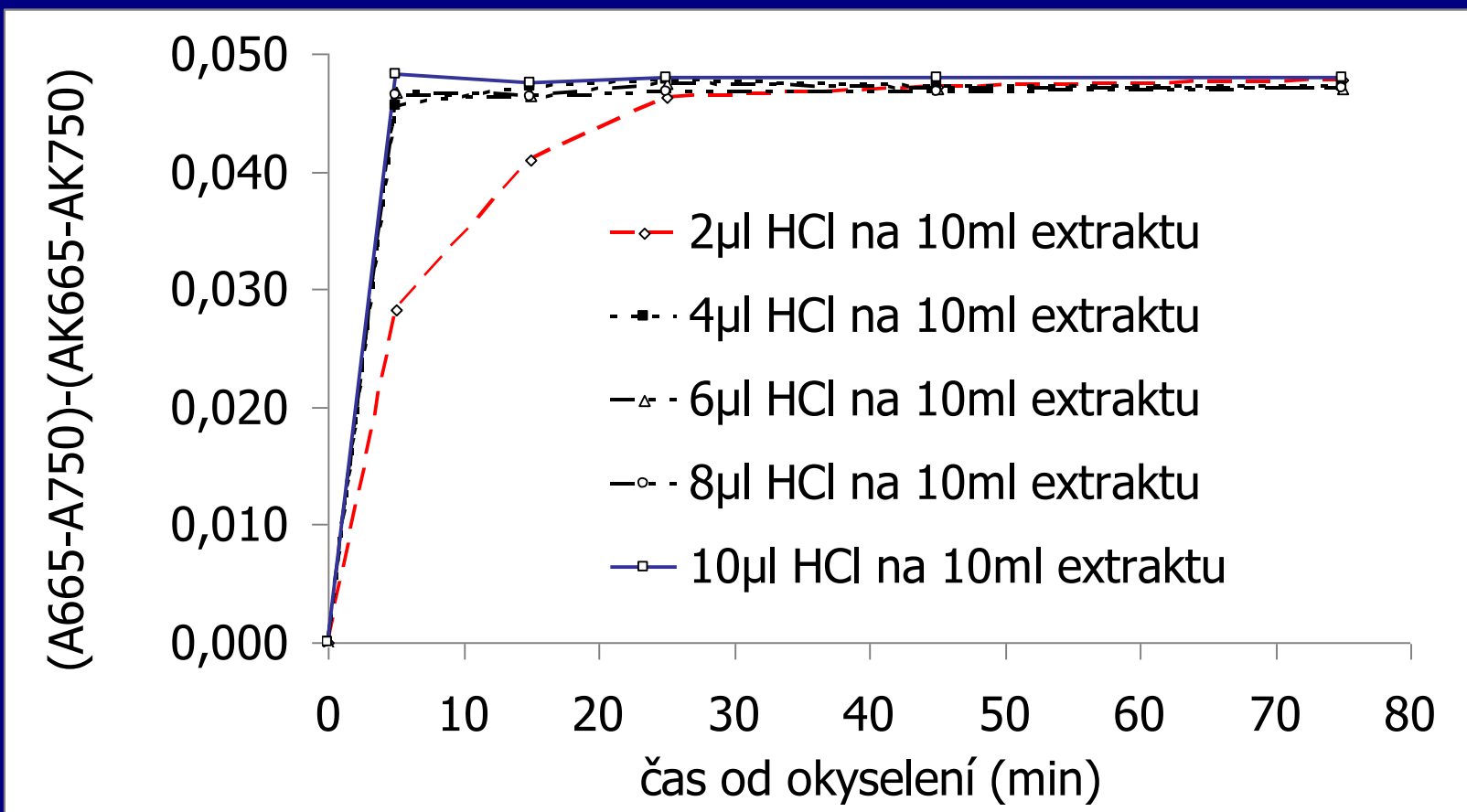
- Absorbance by měla být v intervalu od 0,01 do 0,8
- Poměrně často je v rámci MPZ uváděna absorbance $>0,8$
- Některé laboratoře pravidelně uvádějí hodnoty nižší než 0,1, což je sice přípustné, ale zvyšuje se vliv náhodné fluktuace

linearita

Okyselování extraktu

- Zkoušeno na extraktu s absorbancí při 665 nm 0,125 / 1 cm optické dráhy kyvety

Závěry

- Z metodických předpisů není jasné, jak provést odběry pro stanovení chlorofylu-a (a pro mikroskopii) v případě výskytu ojedinělých velkých kolonií sinic, fragmentů vláknitých řas, okřehku, ani jak s takovými vzorky nakládat v laboratoři
- Domníváme se, že ze zkoumaných faktorů ovlivňujících mezilaboratorní variabilitu je nejvýznamnější proměnlivý obsah vody ve filtrech a nedostatečně provedená extrakce

Projekt TA ČR

- Projekt Technologické agentury ČR
„Nové metodické přístupy pro kontrolu a hodnocení povrchových vod ke koupání“
  - optimalizace mikrobiologických metod, stanovení sinic (a fytoplanktonu obecně) a metod hodnocení (analýza rizik, QMRA, ...)
  - doba řešení 2011-2013
  - VÚV TGM, SZÚ, Consygen

Každá metoda má své mouchy
(a je jich vždycky víc, než si myslíme)

Prezentováno s podporou projektu Technologické agentury ČR „Nové metodické přístupy pro kontrolu a hodnocení povrchových vod ke koupání“; evidenční č. TA01020675